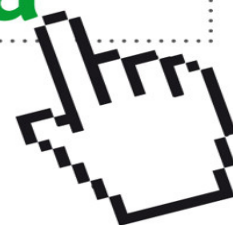

Eugènia de Pagès

La generació

GOOGLE

De l'educació permissiva
a una escola serena

Pagès editors

ePages

La generació Google

La generació Google Actualment, a l'escola, la dispersió mental de l'alumnat i la manca de límits fan una combinació letal per a qualsevol aprenentatge. Què es pot fer? D'una banda, proposem revisar l'excessiva permissivitat, a la vegada que expliquem d'on arrenca i per què està tan arrelada a casa nostra. I, de l'altra, introduir eines a les aules per actuar contra la manca d'atenció sostinguda i de concentració d'una gran majoria d'alumnes, i així millorar la seva formació acadèmica i personal.

Eugènia de Pagès i Bergés, catedràtica d'història d'ensenyament secundari, amb una llarga experiència docent. Assessora de centres de primària i secundària com a experta en temes de concentració i relaxació a l'aula. És coautora del llibre *Com ser docent i no deixar-hi la pell* (2008) i ha publicat diversos articles sobre temes educatius en revistes especialitzades. Professora en el Postgrau d'Educació Emocional a la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona.

EUGÈNIA DE PAGÈS

La generació Google

De l'educació permissiva
a una escola serena

Pagès editors

ePages

ePages

És una col·lecció de llibres digitals
de Pagès editors, SL

© Eugènia de Pagès i Bergés, 2011
© de la edició impresa: Pagès Editors, SL, 2011
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: maig de 2011
ISBN: 978-84-9975-120-7
DL L-550-2011
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, SL

© de l'edició digital: Pagès Editors, SL, 2013
www.pageseditors.cat
Primera edició digital (epub): maig de 2014
ISBN (epub): 978-84-9975-385-0
Conversió digital: Arts Gràfiques Bobalà, SL
www.bobala.cat

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreueu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.

Presentació

A la manera del YouTube

Imaginem-nos un quiròfan, una sala d'operacions. Hi ha el pacient i un nombrós equip mèdic, format pel cirurgià en cap, els seus ajudants i les infermeres. Comença l'operació: el cirurgià demana, posem per cas, el bisturí número tres i el seu ajudant li respon: vinga, no m'atabalis, que avui és dilluns! El cirurgià calla, entoma la resposta poca-solta i ho demana a una infermera i aquesta li etziba: "sí, home, agafa-ho tu". I així tota l'estona. És difícil d'imaginar que l'operació surti bé i si el pacient havia de ser operat d'apendicitis no surti operat de qualsevol altra cosa...

Normalment, una operació es desenvolupa d'una manera ben diferent. Tothom està per la feina, concentrat a fer-ho el millor possible, per tal de curar el malalt i salvar-li la vida si s'escau. Tothom té els seus problemes —separacions de parella, hipoteques, malalties, problemes amb els fills o amb els pares...— però en aquell moment cal la concentració de cadascú en la seva tasca, per tal d'arribar a bon port. Si més no, la majoria de gent s'ho imagina així.

Ara imaginem una aula de secundària; entra el docent. És absolutament invisible per a la majoria d'alumnes, que no li diuen ni bon dia. El professor se'ls adreça i demana atenció i silenci. Ni cas. A poc a poc, quan els nois volen, mig estiregassats, se'l miren amb displicència i quan els demana si el concepte que va explicar el dia anterior ha quedat clar, rep respostes d'aquest tipus: "Tio", no "m'atabalis", "uf, quin rotllo", i coses del mateix estil. En

aquest context és evident que molts dels alumnes ni aprendran ni es formaran. És del tot impossible.

La principal diferència entre les dues situacions exposades —un quiròfan i una aula— rau en el fet que la situació de l'aula és del tot real i tothom la coneix i la primera és força difícil d'imaginar i creure.

El perquè de tot plegat

Aquest llibre neix de la necessitat de trobar respostes a la situació a les aules que hem descrit. L'hem situada a un centre de secundària perquè molts professors d'aquest nivell educatiu hi veuran, sens dubte, un reflex de la realitat quotidiana a les aules, però tampoc està tan lluny de la que es dona a molts centres de primària i, fins i tot, d'educació infantil, amb les variants que es vulgui, depenent de les diferents edats dels alumnes.

Així doncs, les reflexions que seguiran són un intent d'explicar el "perquè de tot plegat". També es podria considerar com un petit assaig que, bo i utilitzant l'escola com a laboratori digne de ser observat i analitzat, intenta entendre les realitats i contradiccions d'una societat, la nostra, sotmesa a sotracs constants.

Recordo perfectament com, mentre impartia un curs a un grup de mestres i professors com a formadora de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona, va sorgir el detonant que m'ha empès a escriure aquest llibre. Tot comentant amb els assistents algunes de les interpretacions sobre els efectes i l'acceptació de la davallada de l'autoritat personal del mestre, sobre l'estranya tergiversació del concepte d'autoestima i d'altres, una mestra se'm va quedar mirant fixament i em va dir: "les reflexions sobre l'escola que acabes de fer, jo fa temps que les comparteixo però no m'atreveixo a exposar-

les en públic, sobretot davant dels meus companys, perquè la majoria no les trobaria «pedagògicament correctes». Els seus ulls reflectien un profund agraïment i mostrava una expressió de benestar. S'havia sentit compresa quan ja havia perdut l'esperança de ser-ho algun dia. No ho vaig oblidar i al cap de poc temps vaig sentir una forta necessitat de posar per escrit aquelles reflexions i, tot estirant el fil, algunes altres que anaven sortint.

Això m'ha portat a ampliar la investigació que anys enrere havia fet sobre la creixent manca d'atenció i concentració de les noves fornades i també intentar esbrinar el perquè de l'augment de la seva incapacitat de saber estar, de saber respectar els seus companys i a si mateixos, de respectar els adults, bé siguin pares, familiars o bé professors. La dispersió mental més la manca de límits forma una combinació letal: per a qualsevol aprenentatge, per al benestar present i futur dels alumnes i de les seves famílies, per als professors que hi han de conviure dia sí, dia també, i per a tota la societat, que veu amb estupor que, amb una escola amb molts més recursos de tot tipus que anys enrere, els resultats són acadèmicament d'allò més escarransits —globalment considerats— i les conductes de molts nens i joves tendeixen a la inestabilitat emocional, fins i tot a la grolleria en alguns casos, i en molts a la manca de voluntat i de caràcter.

Aquesta constatació em va dur a buscar l'origen històric de la introducció generalitzada de la hiperpermissivitat tant a l'escola com a l'entorn familiar. El que he trobat és el que us ofereixo en aquest llibre. D'entrada, manifesto que no està en la línia d'allò que fins ara ha estat "políticament correcte", és a dir, plantejo que si poc desitjable era una escola basada en l'autoritarisme, és discutible que l'extrem contrari, la ultrapermissivitat, no hagi generat un nou desequilibri.

El llibre està estructurat en set apartats. El primer intenta explicar com s'ha passat de la ment zàping a la ment Google i quines conseqüències ja són presents i quines es poden endevinar. El segon exposa l'evolució del concepte d'autoritat des de la Il·lustració fins ben entrat el segle xx. El tercer i el quart recullen els principis pedagògics amb més influència a la segona meitat del segle passat —en aquell moment renovadors i engrescadors—, i com aquests a Espanya arriben tard, a causa de la durada del franquisme, i desplacen de cop qualsevol plantejament pedagògic anterior, independentment de la seva solidesa i idoneïtat. És a dir, com i per què s'instal·la la hiperpermissivitat a l'escola i a les famílies. El cinquè introdueix un nou registre: planteja com una sèrie de creences sobre l'escola, que estan fortament instal·lades a l'imaginari col·lectiu, són inexactes, amb pocs matisos i per tant molt i molt discutibles. Finalment, en els dos últims apartats es recullen les conclusions de les neurociències pel que fa al cervell, que avalen la necessitat d'activitats d'ordre, límits i esforç amb vista a un aprenentatge durador i se suggereixen propostes destinades a neutralitzar la cultura del soroll i de la superficialitat, la inexistència de moments de silenci a l'escola així com la necessitat d'introduir-hi un alentiment del temps. Tot això destinat a incidir a la formació del caràcter dels joves, des de diferents àmbits com, per exemple, la paraula, el cos, l'educació emocional, que els permeti tenir referents clars en un món neguitós hiperconvulsiu.

Gran part del llibre és un diagnòstic de la situació que es viu a les escoles i de retruc a les famílies. Però també s'hi ofereixen propostes basades en les darreres aportacions de les neurociències que qüestionen molts dels pressupòsits aparentment “moderns i progressistes” del sistema educatiu vigent. També s'hi presenten propostes destinades

a contrarestar els efectes més punyents de la dispersió mental i manca de centrament emocional de gran part de la “generació Google”. Però sobretot és una invitació a revisar el marc hiperpermissiu, nascut en altres èpoques, que entorpeix, i de quina manera, la formació dels més joves i que malmet moltes experiències i esforços educatius.

Capítol 1. La generació Google en un món sense límits

Veiem un estel voleiant en el cel a la platja i ens suggereix llibertat. Però l'estel vola perquè està tibet per un cordill. Si s'agafa un estel i es llença a l'aire, sense fer res més, no vola; en canvi, si està lligat, la corda permet controlar l'acció del vent i l'estel vola. És una metàfora preciosa de Valentí Fuster¹ que permet de veure clarament que sense límits, sense lligams, no es pot volar, no es pot ser lliure. Aquesta imatge ens permet d'entendre que la pedagogia hiperpermissiva és com un estel que no permet que els nens i adolescents volin.

Començarem explicant en aquest capítol com les noves tecnologies han canviat el xip mental de les noves generacions i també, encara que amb menys intensitat, el dels adults. No es tracta de fer un judici de valor sobre els canvis que ja s'han produït, els que apunten, i sobretot les seves repercussions a l'escola. Es tracta tant d'entendre el que està passant, com de buscar contrapesos que comportin un nou equilibri entre aquells requisits bàsics que són imprescindibles per a qualsevol aprenentatge i els derivats de les noves tecnologies.

De la ment zàping a la ment "Google"

Segons els experts,² avui dia els "media" són la tercera pell de contacte amb el món: la primera serien els sentits, la segona la societat i la tercera les connexions virtuals, la xarxa que hem organitzat i que canviarà, i que ja ha

canviat, la manera de veure i d'interpretar el món. Dit d'una altra manera, la comunicació audiovisual cada cop té més pes no sols en la representació si no també en la construcció de la realitat. Pensem, sinó, en quins són els referents culturals de la majoria de la població, i més concretament dels escolars d'avui dia. Quines modes, rols i comportaments segueixen i quina influència hi tenen els mitjans, en aquesta edat? Aquesta acceleració tecnològica està produint canvis socials, econòmics i ideològics, que anirem comentant.

La ment zàping, derivada de la tecnologia de l'entreteniment més estesa a la segona meitat del segle XX, la televisió, es caracteritza per una creixent incapacitat per mantenir una atenció sostinguda, una concentració metòdica i, alhora, per un augment clar de la capacitat de simultaneïtat. Pel que fa a la conducta, un altre tret de la ment zàping és l'augment creixent de la impaciència —el tot ràpid i ara—, és a dir, una mena de *fast-food* intel·lectual i emocional, que provoca que un nombre cada cop més gran de joves en edat escolar no tinguin l'hàbit d'aprofundir gairebé en res i els sembli normal interrompre constantment les indicacions dels adults, seguint els seus impulsos, sense tenir en compte les necessitats i expectatives dels seus companys ni la paciència dels pares o professors. A més, alguns mestres de primària ens han comentat dos trets del capteniment dels més petits que observen amb preocupació i amb estranyesa: en primer lloc una incapacitat creixent de posar nom als fets més quotidians com ara “m'he barallat amb aquest nen, no em sento bé...” i en segon lloc un individualisme ferotge que suposa una dificultat cada cop més gran per a treballar en grup: molts nens no volen jugar amb d'altres, no els agrada formar grups...

Aquest nou xip mental i, en concret, la manca d'atenció i concentració, han anat creixent de manera exponencial a tots els nivells educatius, des del parvulari fins a la universitat, i això ha dificultat que molts nens i joves puguin sortir-se'n amb èxit en una escola en la qual el pal de paller era i és el llenguatge parlat i escrit, no l'audiovisual a què estan acostumats i en el qual se senten còmodes. Però sense atenció i concentració no es pot aprendre res, ni tan sols a anar amb bicicleta. És un requisit del tot imprescindible.

A hores d'ara, els efectes de la ment zàping són potenciats per l'ús d'Internet: per a moltes persones, tant adults com joves, està esdevenint un mitjà universal, per on arriba la major part de la informació rebuda. Les possibilitats són extraordinàries, aporta un seguit d'avantatges: poder trobar informació que abans requeria passar hores a les biblioteques, intercanviar idees i opinions, estar en contacte amb un munt de gent, comunicar-se veloçment amb missatges electrònics, formar xarxes socials per als objectius més diversos, entrar a blocs, mirar vídeos, escoltar "podcasts", o saltar d'enllaç a enllaç, amb un impuls difícil de resistir.

Com ja van assenyalar M. McLuhan³ i N. Postman,⁴ els mitjans no són tan sols canals passius per on circula la informació. *No només proporcionen la matèria de què es nodreix el pensament sinó que també donen forma al procés de pensar.* Sembla que un dels efectes de la Xarxa que molts usuaris estan notant, ens referim a adults, perquè els joves no tenen els referents per a poder establir una comparació, és una davallada de la capacitat de concentració. La ment tendeix a assimilar la informació com ens té acostumats Internet; com un flux de partícules movent-se ràpidament. Com més es fa servir Internet, més s'ha de lluitar per mantenir la concentració en textos